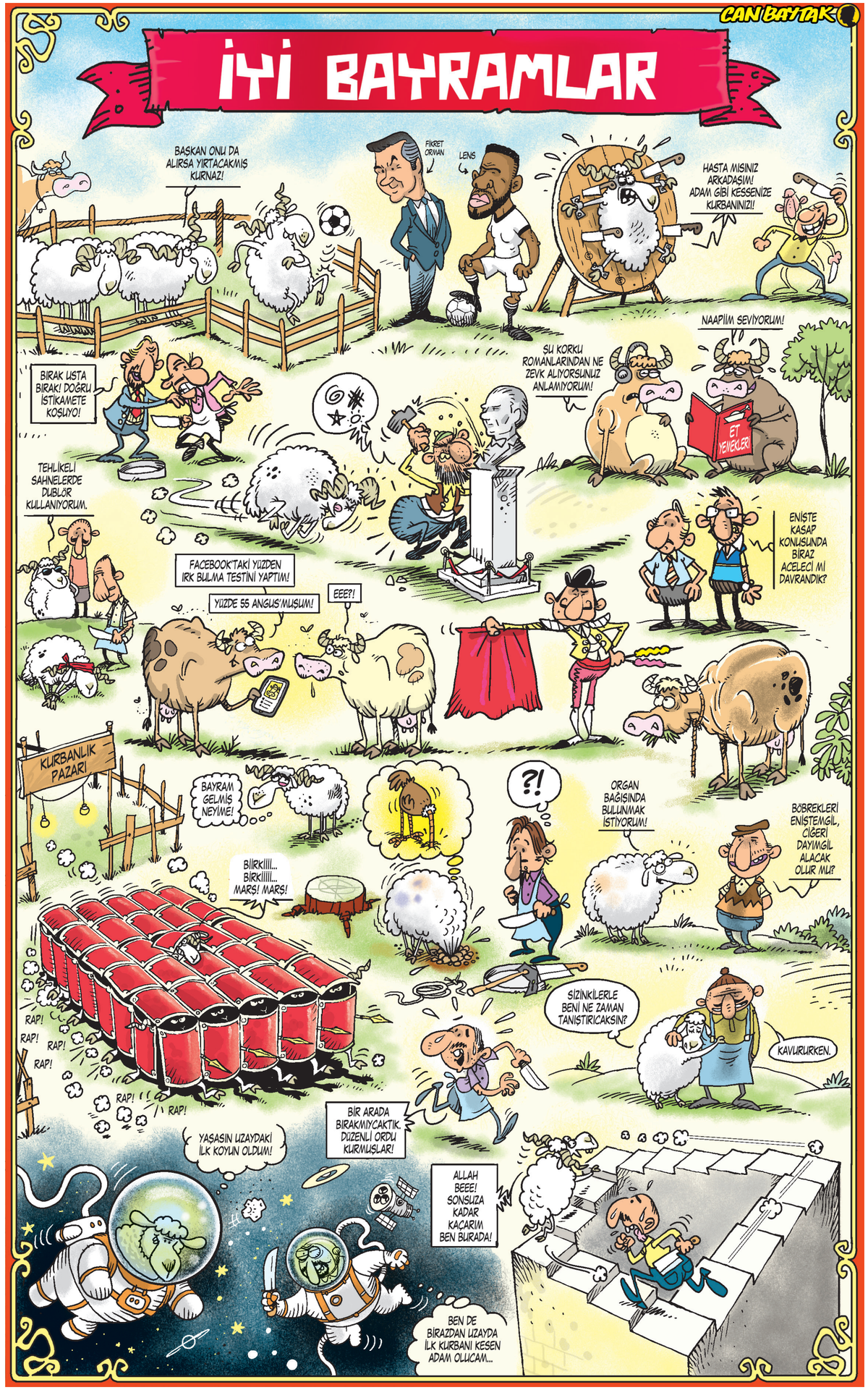

ÖĞLEDEN SONRA ÖLÜM

DÜNÜ
TEKE TEK
Fatih ALTAYLI
faltayli@htgazete.com.tr

BUGÜN sıkıcı siyaseti boş verelim.

Bambaşka bir şey anlatayım size.

Var mısınız?

Kusura bakmayın, yoksanız bile anlatacağım.

Biliyorsunuz, geçen hafta Fransa'nın güneydoğusunda, İspanya sınırındaydım.

Söylemiştim sizlere zaten, **"Boğa güreşi izlemeye gidiyorum"** diye.

Dönüşümde gazetede, yazılarını büyük keyifle okuduğum **Kadir Kaymakçı** ile sohbet ediyor, ona boğa güreşlerini anlatıyordum.

"Yazsana bunları" dedi.

"Yapma Kadir, beni parçalarlar" dedim.

"Sen ne yazsan seni parçalıyorlar" diye ısrar edince okuyacağınız bu yazı ortaya çıktı.

Başlık ise pek çoğunuzun anladığı gibi intihal falan değil, doğrudan **"çalıntı"...**

Ernest Hemingway'in boğa güreşleri üzerine yazdığı müthiş kitabı **"Death in the Afternoon"** yani öğleden sonra ölüm.

Öğleden sonra ölüm; çünkü boğa güreşleri öğleden sonra, daha doğrusu akşamüzeri yapılıyor da ondan.

FRANSA'DA, İSPANYA'DAN DAHA KALİTELİ GÜREŞLER VAR

Pek çoğunuz boğa güreşini İspanyol işi olarak biliyorsunuz mutlaka.

Ama pek öyle değil.

Bu işin en ünlüleri İspanyollar olsa da, Güney Amerika'nın Hispanik dünyasında da boğa güreşleri çok yaygın, fakat Fransa'nın güneyinde boğa güreşleri büyük olay ve kalite olarak İspanya'nın pek çok yerinden daha üst seviyede.

Hele Arles'ta eski bir Roma hipodromundan dönüştürülmüş bir arena var ki muazzam.

Ama benim favorim Dax.

Çünkü hem 1. kategori yani en üst düzey bir boğa güreşi, hem de 9 bin kişilik küçük bir arenada yapıldığı için güreşin çok içinde oluyorsunuz.

İspanyolların **"Corrida"** dediği boğa güreşinin tarihi çok eskilere dayanıyor ve başladığı yer aslında Anadolu ve Mezopotamya.

Boğaların tanrılara kurban edildiği dönemde başlıyor. İlk boğa güreşleri, kurban ritüelinin farklı bir türü.

SOYLULARIN AT ÜZERİNDE CESARET GÖSTERİSİ

İspanya'ya gidişi ise çok sonra.

Başlangıcı soyluların cesaret gösterisi şeklinde oluyor.

At üzerinde, kılıç veya mızrakla boğanın öldürülmesiyle sonuçlanan bir oyun.

Arada pek çok at ve pek çok soylu hayatını kaybediyor.

Şenliklerde, düğünlerde oynanan bir oyun gibi.

Ama bugünkü anlamda, İspanyolların **"Torero"** dedikleri matadorların ayakları yerde yaptığı **"Corrida"**, 18. yüzyılda daha doğrusu tam olarak 1726 yılında ortaya çıkmış.

Boğayla yerde, aynı düzlemde karşılaşmayı başlatan kişi **Francisco Romero** adında bir İspanyol soylusu.

Sonra yıllar içinde **"Corrida"**nın kuralları, ritüelleri belirlenmiş ve bugünkü duruma gelmiş.

Peki bugünkü durum ne?

Anlatayım.

PEMBE TAYT VE SİYAH AYAKKABI

1. kategori denilen yani Sevilla, Madrid, Arles, Dax gibi arenalarda uygulanan ritüel şöyle:

Güreşler genelde saat tam 18.00'de başlıyor.

Saat tam 18.00'de tribünler dolmuş, herkes yerini almış ve Corrida jürisi yerini almış olduğu anda, tribündeki orkestralardan biri, hafif bir **"pasodoble"** çalmaya başlıyor ve sonra bir trompet notasıyla arenanın giriş kapısı açılıyor.

Önce 2 at üzerinde **"başkan"** ve **"yardımcısı"** sahaya giriyor. Üzerlerinde 18. yüzyıl Endülüs kıyafetleri ve şapkaları var.

Arkalarında ise o günkü 6 boğayla karşılaşacak olan 3 matador ve her matadorun arkasında 6'şar kişiden oluşan ekipleri.

Yani her birinin at üzerinde 2 **"picador"**u, 3'er **"banderilleros"**u ve birer kılıç hizmetkârı.

Matadorların ve ekiplerinin üzerinde **"ışık giysisi"** denilen ve 18. yüzyıldan bu yana değişmeyen taşlı, pullu kıyafetler var.

İçlerinde beyaz gömlek, ayaklarında pembe tayt çorap ve siyah ayakkabılar.

Matador ile boğanın mücadelesinden bir sahne.

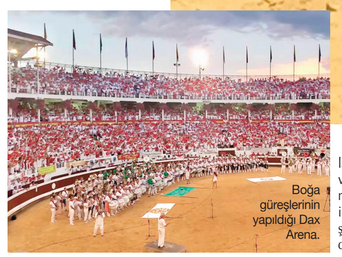

Boğa güreşlerinin yapıldığı Dax Arena.

Hepsinin kafalarında şapkaları var ama eğer bir matador o arenaya ilk kez çıkıyorsa şapkası başında değil elinde.

Hepsi birden orkestranın çaldığı hafif bir pasodoble eşliğinde kumun üzerine gelip jüriyi selamlıyorlar ve matadorlar ve ekipleri selamdan sonra alanı terk ediyorlar.

Corrida'ya başkanlık eden kişi ve yardımcısı daha sonra arenanın içinde bir tur atıp her şeyin doğru olduğunu görüyor ve jüri başkanına selam vererek alanın uygun olduğunu belirtiyor.

Jürinin onayıyla onlar da sahayı terk ediyor ve Corrida başlıyor.

4 YAŞINDAN KÜÇÜK 6'DAN BÜYÜK BOĞA YOK

Önce sahaya bir görevli giriyor ve birkaç dakika sonra arenaya çıkacak boğanın hangi çiftlikte yetiştiğini, soyunu sopunu, yaşını ve kilosunu belirten bir tabelayı tribünlere gösteriyor.

Arenada güreşe çıkacak olan boğaların 4 yaşından küçük, 6 yaşından büyük olması mümkün değil.

Olmaları gereken en düşük kilo ise 460 kg.

Genelde 4.5 yaşında 500 kilo civarında boğalar çıkıyor sahaya, ama bazen 650-700 kiloluk devler de gelmiyor değil.

Güreş boğaları genelde İspanya'nın güneyinde yer alan uçsuz bucaksız çiftliklerde yetiştiriliyor.

Soylarının Romalılar dönemine kadar gittiği iddia edilse de bu konu biraz karışık.

Bilinen şu ki, bunlar İberya'nın vahşi boğalarının soyundan geliyorlar ve hâlâ vahşiler.

Doğumlarından arenaya getirildikleri güne kadar vahşi doğada yaşıyorlar.

Anneleri tarafından doğal ortamda doğuruluyorlar ve asla özel bir bakıma tabi tutulmuyorlar.

1 yaşına gelinceye kadar annelerinden ayrılmıyorlar.

İspanyol yetiştiriciler, boğaların cesaretinin anneden geldiğine inanıyorlar ve bu yüzden anne çok önemli.

15 BİN EURO'YA KADAR SATILIYOR

Dişi yavrular ise doğumdan kısa süre süre alınıyor ve ayrı bir bölgede yetiştiriliyor.

Bunların iyi bir anneden gelen ve daha yabani karakter sergileyenleri damızlık, diğerleri mezbahalık oluyor.

1 yaşına geldikleri zaman anneden ayrılıyor ve ilk teste tabi tutuluyorlar.

Yeterince vahşi olmayanlar hemen ayrılıyor ve mezbahaya gönderiliyor.

Güreş boğaları, arenaya çıktıkları güne kadar yere basan bir insanla karşılaşmıyor.

Sadece çok ender olarak, atlı bakıcıları görüyorlar, o da vahşiliklerini gözlemlemek için geldikleri zaman.

2 yaşında hâlâ yeterince vahşi olanlar ayrılırken, yarı vahşi olanlar, genç matadorların eğitimi için okullara yollanıyor.

Boğalar bir arena tarafından seçilip satın alınacakları güne kadar yani en az 4, en fazla 6 yıl boyunca doğada özgürce yaşıyorlar.

Pek büyük bölümü İspanya'da olan vahşi boğa yetiştiricileri, boğalarını 6 bin ile 15 bin Euro arasında fiyatlarla satıyorlar.

VE MÜCADELE BAŞLIYOR

Arenaya çıkacak olan boğanın özelliklerini gösteren görevli alanı terk edince, jüri başkanının işaretiyle boğa ahırının kapısı açılıyor ve boğa arenaya çıkıyor.

O anda arenada kimse yok. Boğa önce bir burnundan soluyor, sonra durup ortamı gözlüyor.

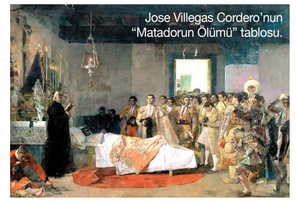

Jose Villegas Cordero'nun "Matadorun Ölümü" tablosu.

Boğa, picadorlar tarafından sinirlendiriliyor.

Daha sonra paravanların arkasında saklanan banderillero'lar ellerindeki pembe şalları sallayarak boğanın dikkatini çekiyorlar ve kızdırıp kendilerine doğru hareketlenmesini sağlıyorlar.

Boğa, arenanın üç köşesinden yapılan uyarılarla ilk kez yere basan bir insan görmenin öfkesiyle oradan oraya koşturup boynuz sallıyor, ama banderillero'lar hemen paravanın arkasına saklanıyorlar.

Bu yapılanın amacı hem boğayı kızdırmak, hem de matadorun boğanın özelliklerini görmesini sağlamak.

Hızını, boyunu, boynuzlarını nasıl kullandığını, kafa hareketlerini, başını ne kadar yukarı kaldırdığını, nasıl hamle yaptığın gözlemliyor matador.

BOĞAYLA İLK KARŞILAŞMA

Yaklaşık 3 dakika süren bu girişin ardından matador elinde pembe şallıyla arenanın jürinin önündeki bölümünde.

Boğa ile ilk karşılaşmasını yapıyor.

3 bölümden oluşan boğa güreşinin ilk bölümü de böylece başlamış oluyor.

Matadorun cesareti de burada belli oluyor.

Çünkü en tehlikeli anlardan biri bu.

Boğa kendisini kandıran beze mi, yoksa matadoru mu hedef alacak o ana dek bilinmiyor.

Matador birkaç geçiş yaptırıyor boğaya ve taraflar birbirini tartıyor.

Bu evre de yaklaşık 3-4 dakika sürüyor.

O sırada boğa çok diri, çok canlı.

Ardından jürinin işaretiyle bando bir müzik çalıyor ve sahaya at üzerinde picadorlar giriyor.

İZLEYİCİLER KÜFREDİYOR

Picadorlar iri ve güçlü atların üzerindeler.

Atlar ise baştan aşağıya kalın kösele ve kumaş zırhların içinde.

Bu zırhın altında ise yine kumaştan darbe emici bir kat daha var.

Aynı anda sahaya o gün arenaya çıkacak diğer 2 matador da giriyor ve onlar da boğayı muletalarıyla oyalıyorlar.

Arenanın ortasında bir daire var ve bu dairenin yarıya yakın bir bölümü çizgiyle ayrılmış.

Picadorlar, o yuvarlığın içine giremiyor, o çizgilerin ötesine geçemiyorlar.

Kendilerine ayrılan bölümde işlerini halletmek zorundalar.

Picadorların kendileri de kıyafetlerinin altında metal zırh içindeler.

Matador boğayı alanın ortasına çekiyor ve atlara yaklaştırıyor.

Atlar ve picadorlar tarafından ürkütülen boğa sinirlenip ata saldırıyor ve o esnada sırtın, tam olarak boyun kasının bittiği noktaya yaklaşık 5-6 santim boyunda bir mızrak darbesi alıyor.

Eğer picador boğaya fazla zarar verirse izleyiciler küfretmeye başlıyor.

Bu yaranın bir ölçüsü var.

Daha sonra boğa uzaklaştırılıyor ve ardından 2 kez daha mızraklanmak üzere yeniden ata doğru yönlendiriliyor.

İkinci darbeyi de vuran picadorlar sahayı terk ediyor.

Bu boğanın hem biraz güç kaybetmesine hem de iyiden iyiye öfkelenmesine neden oluyor.

Daha sonra güreşin ikinci bölümü başlıyor.

Onu da yarın anlatayım.

YARIN: İKİ KULAK, BİR KUYRUK